

БАТЛАВ
ЦАХИМ ХӨГЖИЛ, ХАРИЛЦАА
ХОЛБООНЫ САЙД

Н.НУЧРАЛ

БАТЛАВ
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД

Х.НЯМБААТАР

**ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭГ ЦАХИМ ХЭЛБЭРЭЭР ҮЗҮҮЛЭХТЭЙ
ХОЛБООТОЙГООР ХУУЛЬ ХООРОНДЫН ДАВХАРДАЛ, ХИЙДЭЛ,
ЗӨРЧЛИЙГ АРИЛГАХ ЗОРИЛГООР ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ БОЛОН БУСАД ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейн 2005 оны 60/21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Олон Улсын гэрээнд цахим харилцааг ашиглах тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенц”-ыг Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 5 дугаар сарын 15-ны өдөр соёрхон баталсан бөгөөд тус конвенцид “...этгээдүүд хоорондын харилцаанд цахим болон цаасан суурьтай мэдээллийн эрх зүйн ижил тэнцүү чадамжтай байдлыг хангах, цахим хэлбэрээр үйлдсэн гэсэн үндэслэлээр аливаа харилцааны хууль зүйн хүчинтэй байдлыг үгүйсгэхгүй байх, цахим харилцааны баримт бичгийг илгээх, хүлээн авах цаг хугацаа, оршин байгаа газрыг тодорхойлох”-оор гэж заасан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.1-д “Цахим хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлт, удирдлагаар хангаж, төрийн үйлчилгээг шуурхай, хариуцлагатай, хүртээмжтэй хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлж, иргэдийн цаг хугацаа, зардлыг хэмнэнэ.” гэж, 4.1.1-д “Төрийн байгууллагын мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг болох зорилтыг бүрэн хэрэгжүүлж, төрийн цахим үйлчилгээг нэгдсэн стандартад оруулна.” гэж, 4.4.11-д “Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан иргэний мэдээлэл авах эрхээ хэрэгжүүлэх хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах” зорилтыг дэвшүүлсэн.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 5.3 дахь заалтын 1 дүгээр үе шат (2021-2030)-ын 4-т “Төрийн байгууллага хоорондын болон төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын мэдээллийн солилцоо сайжирч, захиргааны зардал бууран, үйлчилгээний үр дүн сайжирна.” гэж, 5-д “Төрийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд, олон нийтийн саналыг цахимаар авах нөхцөл бүрдэж, мэдээллийн ил тод байдал нэмэгдэнэ.” гэж, 9.4 дэх заалтын 1 дүгээр үе шат (2021-2030)-ын 3-т “Мэдээллийг цахимжуулж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг цахимаар хүргэх тогтолцоог бий болгоно.” гэж тус тус заасан.

Дээрх зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийг

хэлэлцэн баталж, 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн бөгөөд уг хуулиар хүн, хуулийн этгээд төрийн байгууллагад цуглуулж, боловсруулж, ашиглаж байгаа мэдээлэлд түргэн, шуурхай хандах, мэдээлэл эрэх, хайх, олж авах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүн, хуулийн этгээдэд мэдээлэл, үйлчилгээг цахим орчны дэд бүтэц, техник, технологийн суурь, дундын нөөцөд тулгуурлан цахим хэлбэрээр хүргэх, дамжуулах, цахим баримт бичгийг хүлээн зөвшөөрөхтэй холбоотой харилцааг зохицуулж байна.

Тухайлбал, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.9-д "цахим баримт бичиг" гэж мэдээллийн системийг ашиглан үүсгэх, боловсруулах, хадгалах, илгээх болон хүлээн авах боломжтой мэдээллийг ойлгоно гэж, 13 дугаар зүйлийн 13.3 дахь хэсэгт "Цаасан болон хуульд заасны дагуу цахим хэлбэрээр гаргасан хүсэлтийг бичгээр гаргасан хүсэлт гэж үзнэ." гэж, 30 дугаар зүйлийн 30.5 дахь хэсэгт "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол цахим баримт бичиг нь цаасан баримт бичигтэй нэгэн адил хүчинтэй байна." гэх зэргээр зохицуулалтуудыг тусгасан.

Мөн цахим баримт бичгийн хүчинтэй байдлын тухайд 2020 онд батлагдсан Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.4 дэх хэсэгт зааснаар хуульд заасан арга хэлбэрээр баталгаажсан цахим баримт бичиг болон цаасан баримт бичгийн эх хувиас буулгасан цахим хуулбар нь цаасан баримтын эх хувьтай агуулга бүрдэл, мэдээллийн хувьд зөрүүгүй нөхцөлд тус цахим баримт бичгийг албан ёсны хүчинтэйд тооцох зохицуулалттай. Тус зохицуулалт дахь "хуульд заасан арга хэлбэрээр баталгаажсан" гэдгийг тодорхой болгох зорилгоор Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийг дагалдан гарсан Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсгийг "Цахим баримт бичиг стандартаар тогтоосон баримт бичгийн бүрдэл, цахим гарын үсэг, эсхүл давтагдашгүй дугаараар баталгаажна." гэж өөрчлөн найруулж хуульчилсан.

Ийнхүү Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай, Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуульд холбогдох зохицуулалтуудыг тусгаж, цахим баримт бичгийн эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн байна.

Гэсэн хэдий ч бусад хуулиуд дахь "бичгээр" гэснийг зөвхөн "цаасаар" гэж ойлгож хэвшснээс улбаатайгаар цаасан баримт бичиг, хүсэлт, өргөдөл, гомдол, санал, гэрээ, нотлох баримтыг иргэн, хуулийн этгээдээс шаарддаг байдал төрийн байгууллага болон шүүхийн байгууллагад байсаар байна.

Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан цахим хөгжлийг дэмжсэн багц хуулиудын хүрээнд буюу Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль, түүнчлэн Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуулиудад заасан "бичгээр" гэсэн нэр томъёоны агуулгад цаасан, эсхүл цахим хэлбэрийн аль алиныг хамааруулж ойлгохоор заасан хэдий ч бусад салбарын хууль дахь "бичгээр" гэснийг хэрэгжүүлэхдээ зөвхөн цаасан хэлбэрт байгаа бичгийг тооцож, ойлгож, хэвшиж ирсэн нь тухайн хуульд заасан мэдээлэл солилцоо, үйлчилгээг цахим хэлбэрээр хүргэхэд ойлголтын хүндрэлтэй байдлыг үүсгэж, Монгол Улсын цахим шилжилтийг удаашруулах нөхцөл байдалд хүргэхээр байна.

Иймд хуулиуд дахь “бичгээр” гэсэн агуулгыг “цаасан болон цахим хэлбэрээр” гэж ойлгохоор тодорхой тусгаж хуульчлан практикт үүсээд байгаа хүндрэлийг арилгах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага гарч байна.

Монгол Улсын хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа нийт 430 орчим хуулийг судалж үзэхэд зөвхөн “бичгээр” гэсэн агуулга бүхий үг хэллэгтэй 169 хуулийн 869 хэсэг байна.

Түүнчлэн аливаа үйл ажиллагааг цаасан хэлбэрээр явуулах нь тухайн хүн, хуулийн этгээдэд цаг хугацаа, хөрөнгө санхүүгийн ихээхэн дарамт учруулж, үр ашиггүй зардлыг үүсгэдгийг тоон статистик мэдээллээс тодорхой харж болох бөгөөд Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны санхүүгийн нэгдсэн тайланд бичиг хэргийн зардалд 25.3 тэрбум төгрөг, шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөрт 20.1 тэрбум төгрөгийг төрийн байгууллагаас зарцуулсан байна. Түүнчлэн Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамны 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 12 дугаар сарын 6-ны өдрийн байдлаар ирсэн бичгийн тоо 3,653, явсан албан бичгийн тоо 2,168 байгаа бөгөөд эдгээр албан бичгийг дунджаар 5 хуудас гэж тооцвол 29,105 ширхэг цаас буюу 59 боодол цаас /нэг боодол цаас 12,000 төгрөг/, шуудан хүргэлтийн зардалд 6,504,000 төгрөг буюу нийт 7,212,000 төгрөгийн зардал гаргажээ. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, 16 яам, 34 агентлагийн хэмжээнд тооцвол 367,812,000 төгрөгийн зардал гаргасан гэсэн тооцоолол байна. Мөн нэг албан бичгийг шуудангаар илгээж, тухайн байгууллага нь хүлээн авахад дунджаар 1-7 өдөр зарцуулж байна.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлаас Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуультай уялдуулан Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталж, цахим орчинд цахим гарын үсгийг ашиглан цахим хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулах боломжийг нэмэгдүүлэх замаар төрийн байгууллагын төдийгүй хувийн хэвшлийн байгууллагууд цахим хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа түргэн, шуурхай явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэхээр тусгасан. Энэ хууль 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан мөн оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд Улсын бүртгэлийн байгууллагаас 354,739 тоон гарын үсэг олгож, хэрэглээнд нэвтрүүлсэн хэдий ч салбарын хуулиуд дахь “бичгээр” гэснийг заавал цаасан гэж ойлгодог хэвшил, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад нотлох баримтын хэмжээнд үнэлдэггүй байдал зэргээс шалтгаалан цахим гарын үсгийн хэрэглээ одоог хүртэл хангалтгүй хэвээр байна. Цахим гарын үсгийг дэлхий дахинд цахим албан бичиг, төрийн үйлчилгээ, цахим шүүх, нотариат, гэрээ хэлэлцээр, цахим худалдан авалт, нэвтрэлт, хандалт, төрийн байгууллагын тайлан мэдээнд өргөн ашиглаж байгаа бол манай улсад зөвхөн цахим албан бичиг, төрийн үйлчилгээнд л цахим гарын үсгийг нэвтрүүлсэн байна.¹

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2.24 дэх заалтад “Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор хэд хэдэн хуульд нэгэн зэрэг өөрчлөлт оруулахаар хуулийн төсөл боловсруулна.” гэж, мөн хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт “Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор хэд хэдэн хуульд нэгэн зэрэг өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг Засгийн газар санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно. Энэ тохиолдолд өөрчлөлт оруулж байгаа хууль тус бүрд үзэл баримтлалыг

¹ Цахим гарын үсэг ба түүний хэрэглээ, хууль ба бодит байдал. Ньюсоник ХХК 2021, Дамдинсүрэн Анхбаяр

тодорхойлох шаардлагагүй.” гэж тус тус заасны дагуу хуулиудын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор холбогдох хуулийн төслүүдийг боловсруулах бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсэгт заасан аргачлалыг баримтлаагүй болно.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Төрийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрээр явуулах, хүн, хуулийн этгээдийн төрийн байгууллагаас авах үйлчилгээг цахимжуулж байгаатай холбогдуулан хуулиуд дахь “бичгээр” гэснийг “цаасан, эсхүл цахим хэлбэрээр” гэж тодорхой ойлгож хэрэглүүлэх зорилгоор салбарын хуулиудад холбогдох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулна.

Судалж үзэхэд Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем болох www.legalinfo.mn цахим сайтад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Монгол Улсын 135 хуульд зохицуулсан тусгай зөвшөөрөл авах талаар хүсэлт гаргах, хүсэлтийг шийдвэрлэж хариу хүргүүлэх, хүн, хуулийн этгээдээс төрийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой өргөдөл, гомдол, хүсэлт гаргах, өргөдөл, гомдол, хүсэлтийг шийдвэрлэж, хариу хүргүүлэх, шүүхэд гомдол, нэхэмжлэл, хүсэлт, тайлбар гаргах, эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн хариуг мэдэгдэх, талуудын хооронд байгуулах гэрээний хэлбэрийг тогтоохтой холбоотой харилцаанд “бичгээр” гэсэн зохицуулалтуудыг тодорхой болгон нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, “бичгээр” гэснийг болон шаардлагатай бусад агуулгыг цаасан, эсхүл цахим хэлбэрийн байхаар өөрчлөн тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, хүрэх үр дүн, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн дараах үр дагавар гарна:

1.Хүн, хуулийн этгээдэд төрийн үйлчилгээ, мэдээллийг цахим хэлбэрээр хүргэх боломжийг нэмэгдүүлж, мэдээлэл дамжуулах, солилцоход цаг хугацаа хэмнэж, зардлыг бууруулах, төрийн үйлчилгээг хялбар, түргэн, шуурхай авах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.Цахим баримт бичгийн хэрэглээг дэмжиж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад нотлох баримтын хэмжээнд үнэлж, эрх зүйн хүчин чадлыг хүлээн зөвшөөрнө.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаарх санал

Хуулийн төслүүдийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль, Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулна. Хуулийн төслүүд батлагдсанаар

өөрийн батлагдсан төсвийн хүрээнд шийдвэрлэх боломжтой бөгөөд, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг үр дагавар байхгүй болно.

-----oOo-----